

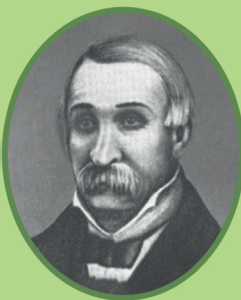
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ

ІСТОРІЯ ОСВІТИ, НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

матеріали
XX Всеукраїнської наукової конференції
молодих учених та спеціалістів

присвяченої ювілейним датам від дня народження
видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема:
Георгія Миколайовича Висоцького (1865–1940);
Левка (Лева) Платоновича Симиренка (1855–1920);
Петра Івановича Прокоповича (1775–1850)

м. Київ, 21-22 травня 2025 року

*Друкуються згідно з рішеннями вченої ради
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН
(протокол № 5 від 29 травня 2025 р.)*

Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали XX Всеукр. наук. конф. молодих учених та спец., присвяч. ювіл. датам від дня народж. видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема: Георгія Миколайовича Висоцького (1865–1940); Левка (Лева) Платоновича Симиценка (1855–1920); Петра Івановича Прокоповича (1775–1850), Київ, 21–22 травня 2025 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки; наук. ред. В.А. Вергунов. – Вінниця, ТВОРИ, 2025. – 190 с.

ISBN 978-617-558-299-2

До збірника увійшли матеріали XX Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та спеціалістів «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвяченої ювілейним датам від дня народження видатних учених в галузі аграрних наук, зокрема: Георгія Миколайовича Висоцького (1865–1940); Левка (Лева) Платоновича Симиценка (1855–1920); Петра Івановича Прокоповича (1775–1850).

Книга розрахована на науковців, істориків природознавства, аспірантів, докторантів, викладачів, спеціалістів аграрної науки та всіх, хто цікавиться історією розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи.

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голова: **Вергунов В.А.**, д-р с.-г. наук, д-р іст.наук, професор, академік НААН;
Секретар: **Нижник С.В.**, канд. іст. наук, старший дослідник.

Члени:

Аннєнков І.О., канд. іст. наук, старший дослідник;
Аннєнкова Н.Г., д-р іст. наук, доцент;
Бей Р.В., д-р іст. наук, с.н.с, академік НААН;
Бородай І.С., д-р іст. наук, професор;
Демуз І.О., д-р іст. наук, професор;
Каштанова Т.В., канд. іст. н., старший дослідник;
Корзун О.В., д-р іст. наук, доцент;
Кучер В.І., д-р іст. наук, професор;
Підгайна Т.М., канд. іст. наук, старший дослідник;
Татарчук Л.М., канд. іст. наук, старший дослідник;
Уткін О.І., д-р іст. наук, професор;
Щебетюк Н.Б., д-р іст. наук, с.н.с.;
Юрчак Е.В., канд. іст. наук.

*Друкуються згідно з рішеннями вченої ради
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН
(протокол № 5 від 29 травня 2025 р.)*

ISBN 978-617-558-299-2

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)

Клименко М.Б. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИПРОБУВАЛЬНОЇ СТАНЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН ТА ЗНАРЯДЬ У ДУБЛЯНАХ (1874-1879 рр.)	49
Коломієць Н. Д. 180 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО-ГЕОЛОГА, ПАЛЕОНТОЛОГА, ПЕДАГОГА І ДОСЛІДНИКА НАДР УКРАЇНИ ГУРОВА ОЛЕКСАНДРА ВАСИЛЬОВИЧА	51
Корзун О.В. ПОДОРОЖ ЯРОСЛАВА НЕМЕЦА ДО ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ 1895 РОКУ: СПРОБА ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ПЛОДІВНИЦТВА	54
Костєв В. М. БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЯК ОСЬОВА ПРОБЛЕМА: ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-АГРАРНИЙ АСПЕКТ	57
Круть М. В. ВНЕСОК ПРОФЕСОРА М.А. ТЕЛЕНГИ В ПІДГОТОВКУ ВЧЕНИХ-ЕНТОМОЛОГІВ ДЛЯ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ РОСЛИН НААН (ДО 120-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ).....	58
Литвинко А. С., Храмов Ю. О. РОВЕСНИК АКАДЕМІЇ: ІНСТИТУТ МЕХАНІКИ ІМ. С. П. ТИМОШЕНКА НАН УКРАЇНИ	64
Nyzhnyk S. V. MOLECULAR GENETIC POLYMORPHISM OF CROPS IN THE WORKS OF ACADEMICIAN O. SOZINOV	66
Опара Н. М. ВНЕСОК С.Ф.ТРЕТЬЯКОВА ТА М.В. КУРДЮМОВА В РОЗВИТОК ЕНТОМОЛОГІЇ	68
Пилипчук О.Я. КРЕАЦІОНІСТ І ТРАНСФОРМІСТ ЖОФРУА ЕТЬЄН СЕНТ-ІЛІЕР: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТУ	70
Підгайна Т. М. ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СОЇ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ: НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНІ АКАДЕМІКА АНАТОЛІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА БАБИЧА	72
Самородов В. М., Кузьменко Н. В. ТАЛАНОВИТИЙ РОЗБУДОВНИК ЛОХВИЦЬКОГО ДОСЛІДНОГО ПОЛЯ ГЕОРГІЙ ЖУКОВ (1879 – після лютого 1960)	76
Татарчук Л. М. МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ РЕНСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ КРАЄЗНАВЕЦЬ, АРХЕОЛОГ, СЕЛЕКЦІОНЕР З ВИВЕДЕННЯ НОВИХ СОРТІВ ТЮТЮНУ Й МАХОРКИ (1882–1960)	78
Томашина Г. П. ВНЕСОК Н.Г. БОДАРЕНКО У НАУКОВИЙ СУПРОВІД ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА НА КІРОВОГРАДЩИНІ (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)	83
Фесенко П.О. УЧАСТЬ Ф.Б. ЯНОВЧИКА У ЗАСНУВАННІ ПЛОТЯНСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ	85
Чалаван В. А. ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВ ХМЕЛЯРСТВА В УКРАЇНІ У КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	87
Шебетюк Н.Б. АГРАРНЕ ДОСЛІДНИЦТВО В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ (І ЧВЕРТЬ ХХ СТ.)	90
Шербак О. В., Бойко О. В. ГАВРИЛЕНКО МИКОЛА СЕРГІЙОВИЧ (1940–2017) – ВЧЕНИЙ У ГАЛУЗІ РОЗВЕДЕННЯ, СЕЛЕКЦІЇ ТА ГОДІВЛІ У ТВАРИННИЦТВІ	93

2. Бабич А. О. Соя для здоров'я і життя на планеті Земля. Київ: Аграрна наука, 1998. 272 с.

ТАЛАНОВИТИЙ РОЗБУДОВНИК ЛОХВИЦЬКОГО ДОСЛІДНОГО ПОЛЯ ГЕОРГІЙ ЖУКОВ (1879 – після лютого 1960)

Самородов В. М.¹, Кузьменко Н. В.²

¹*Полтавський державний аграрний університет*

²*Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського*

У 2025 році виповнюється 135 років Лохвицькому дослідному полю, одному із старіших в Україні центрів наукової аграрної думки з вивчення низки олійних та технічних культур [6]. Із його розвитком та діяльністю тісно пов'язане ім'я знаного вітчизняного науковця-аграрія, одного з організаторів сільськогосподарської дослідної справи в Україні Георгія Івановича Жукова (1879 – після лютого 1960(?) рр.). Хоча він і був одинадцятим директором згаданої установи, інформація про його біографію та професійні надбання досить фрагментарна, а до того ж розпорошена по різних джерелах. Тож маємо нагоду розширити уявлення істориків аграрної науки про цю людину та її здобутки.

Він народився у м. Лохвиці в 1879 році (дата не вказана) у родині козака-власника, що мав до 40 десятин землі (хоча у довідкових документах за 1916 р. він означений як дворянин). Рано втратив батька, який помер, коли меншому сину було лише 6 місяців. Повною сиротою став у 13 років. Тоді піклування про Георгія взяв на себе старший брат, вчитель за фахом, який не лише замінив йому батьків, але й займався його освітою. Символічно та зворушливо, що згодом Георгій Іванович візьме опіку над осиротілими дітьми брата – донькою Олександрою і сином Борисом.

Отриманий рівень знань дав юнакові можливість вступити до Маріїнського середнього землеробського училища.

По його закінченню у 1901 р. Жуков пішов на військову службу до російської армії на правах однорічника (рос. вольноопределяющийся), де у 1902 р. отримав звання прапорщика 3 ступеня.

Навчання продовжив у 1903 р. у стінах сільськогосподарського відділу Ново-Олександрійського інституту сільського господарства і лісівництва у м. Пулавах Люблінського воєводства Царства Польського, але в 1907 р. перевівся на сільськогосподарський факультет Київського політехнічного інституту, який закінчив у 1909 р.

Свою професійну діяльність Георгій Іванович розпочав у Катеринославі (зараз – м. Дніпро), де його керівником став видатний рослинник, інтродуктор, а згодом – селекціонер і соргознавець В. В. Таланов (1871-1936 рр.). Під проводом Віктора Вікторовича молодий агроном отримав безцінний досвід у наданні професійної допомоги господарствам різних рівнів, а також у поширенні знань серед селян. Також Жуков долучився до здійснення програми В. В. Таланова зі

створення мережі дослідних ділянок із порівняльного випробовування кукурудзи, кормових та зернових культур [1].

У подальшому ця практика стала йому у нагоді на посаді завідувача Лохвицького дослідного поля, яку він обійняв 1 листопада 1910 р. Тоді сфера діяльності Дослідного поля простягалася на Лохвицький, Прилуцький, Роменський і Золотоніський повіти Полтавської губернії, нині це території громад, що входять до складу Полтавської, Сумської, Черкаської та Чернігівської областей України [6].

Як керівник установи Георгій Іванович здійснив багато новацій. Зокрема, вважається, що саме він, першим в Україні, розпочав вивчення тут південних (п'ємонтських) сортів конопель, здійснивши їх акліматизацію. У подальшому всі його особисті наукові інтереси, а також створені його зусиллями дослідницькі установи були націлені перш за все на всебічне вивчення тютюнів. Це низка вегетаційних спостережень, комплекс агрохімічних дослідів, студії з насіннізнавства, а також перші спроби з вивчення вовчка (паразит) і рябухи (хвороба), що в той час вражали тютюн. Були розпочаті збори зразків насіння кращих місцевих гатунків тютюну та махорки, згодом використані для селекції нових сортів.

Взагалі, інтенсифікацію селянського виробництва, надто у дрібних господарствах, Георгій Іванович пов'язував з введенням тютюну в існуючі сівозміни, а не вирощування його на окремих площах, як це робили раніше [5]. Крім того, він вбачав розширення видового складу культивованих селянами олійних культур, перш за все соняшника, ріпаку ярого, ріжю, льону олійного. При цьому слід відзначити аналітичне, всебічне і, головне, відповідальне відношення вченого до набору рекомендованих культур. Всі зазначені питання Георгій Іванович висвітлював у низці цікавих видань [3, 4, 5].

Під його вмілим керівництвом Лохвицька дослідна станція розвивається, отримавши визнання на всеукраїнському рівні. Георгій Іванович багато публікується. Його наукові праці того періоду викликали зацікавленість, про що свідчать написані на них позитивні рецензії. Як повідомили авторам у Лохвицькому краєзнавчому музеї імені Г. Сковороди, у другій половині 1920-х років науковця навіть включили до складу делегації до Канади.

Але творча, організаційна та наукова діяльність Г. І. Жукова була перервана у березні 1931 р. арештом у сфабрикованій ДПУ справі Трудової селянської партії (далі – ТСП). Його записали до «Полтавської філії» партії, очолюваної, начебто, колишнім директором Полтавської дослідної станції В. І. Сазановим (1879 – 1967 рр.) [7].

За рішенням Колегії ОДПУ від 12 вересня 1931 р. його було засуджено до 5 років концтаборів з заміною на висилку через ПП ОГПУ на Північ на той же строк, рахуючи з 10 березня 1931 р. [7, с. 165]. 22 вересня 1931 р. вченого було відправлено в розпорядження Котласького Оперсектора ОГПУ [7, с. 169] і основну частину строку Жуков відбув, працюючи за фахом в Архангельській дослідній станції. Під час перебування на Півночі СРСР, Жуков відзначився не лише як здібний науковець-практик, але і як організатор сільськогосподарського

виробництва. За інформацією Лохвицького краєзнавчого музею імені Г. Сковороди його навіть нагородили орденом.

У 1950 р. Георгій Іванович повернувся до Лохвиці, намагався влаштуватися на роботу на науково-дослідну станцію, але, з огляду на похилий вік, йому відмовили. У 1956 р. родина переїхала до Полтави. У документах лютого 1960 р. він значиться серед живих [7, с. 330].

Таким чином бачимо, що дослідницька складова аграрної науки України отримала значний поступ від послідовної та цілеспрямованої діяльності Г. І. Жукова. Його організаторська генеза не лише не дала загинути знаному Лохвицькому дослідному полю, але й закріпила за ним статус Станції. В її історії Георгій Іванович посів достойне місце, пронісши через важкі та складні часи харизму лідера та вмілого керівника колективу.

Джерела і література

1. Вергунов В. А. Історія сільськогосподарської дослідної справи в Україні. /У 3 ч. Ч 1: Творці та розбудовники (біографічні нариси). К.: Аграрна наука, 2018. 604 с.
2. Жуків Г. Лохвицька Дослідна Станція на Полтавщині // Полтавський Селянин. 1925. Ч. 15. С. 15-17. [Початок]; Ч. 16. С. 3-6. [Закінчення]
3. Жуків Г. Олійні рослини. Харків: Рад. Селянин, 1925. 116 с
4. Жуків Г. І. Сівозміни у сільському господарстві. Харків: Вид-во Книгоспілка, 1925. 46 с.
5. Жуків Г. І. Тютюн та його культура. 2-е видання. Харків: Книгоспілка, 1928. 40 с.
6. Жуков Г. И. Лохвицкое опытное поле. Культура табака-махорки и масличных. Лохвица: Тип. Н. Б. Дальберга, 1913. 85 с.
7. Справа «Української філії Трудової селянської партії»: Зб. документів і матеріалів /Упоряд: Т. Ф. Григор'єва, В. І. Очеретянко. К.: Голов. ред. «Реабілітовані історією», 2010. 368 с.

МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ РЕНСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ КРАЄЗНАВЕЦЬ, АРХЕОЛОГ, СЕЛЕКЦІОНЕР З ВИВЕДЕННЯ НОВИХ СОРТІВ ТЮТЮНУ Й МАХОРКИ (1882–1960)

Татарчук Л.М.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

15 (3) листопада 1882 р. у родині службовця, колезького регістратора – секретаря місцевої земської управи Дмитра Філософовича Ренського і Надії Володимирівни, які мешкали в місті Чухлома Костромської губернії російської імперії (нині – Чухломський район, Костромська область рф) народився Михайло Ренський – майбутній вчений, який зробив неоціненний внесок у розвиток селекції рослин й вивів нові сорти тютюну й махорки.

Після закінчення у 1901 р. Костромської реальної школи Михайло вступив